

HET SPARWOUEFONDS EN ZIJN STICHTSTER

Voordracht gehouden op 10 september 1997 voor de Historische Vereniging Oudheidkamer Rhenen en Omstreken

U weet, of u herinnert zich misschien nog, dat wij van 1952-'56 twee Ministers van Buitenlandse Zaken tegelijk hebben gehad: Mr. J.W. Beyen en Mr. J.M.A.H. Luns. In 1968 heeft oud-minister Beyen zijn mémoires gepubliceerd, onder de titel "Het spel en de knikkers. Een kroniek van vijftig jaren".

Hij beschrijft daarin, hoe hij in 1918 zijn loopbaan begonnen is als jong ambtenaar op het Ministerie van Financiën, op de Generale Thesaurie. Daar huisden, zo schrijft hij, ook allerlei "bureaus, die zaken behartigden die met 's Lands Schatkist geen direct verband hielden. Een daarvan was het beheer der zgn. 'Stichtingen'. Deze stichtingen dateerden uit 17de en 18de eeuwse testamenten en waren door erflaters in het leven geroepen om aan hun nalatenschappen voor de volgende eeuwen een hun welgevallige bestemming te geven. [...] Het beheer van de bestaande stichtingen was oorspronkelijk opgedragen aan de 'Wees- en Momboir-kamers'. Toen deze in 1852 werden opgeheven, ging het over op de Generale Thesaurie. De testamenten waarbij de stichtingen in het leven waren geroepen, schreven voor, wat moest gebeuren met de jaarlijkse revenuen van de in de stichting ingebrachte en in Staatsschuld belegde kapitalen. [...] In de meeste gevallen werden de revenuen uitgekeerd aan nakomelingen van broers of zusters van een kinderloze erflater."

"Het grootste fonds", zo schrijft Beyen, "was het Fonds van Clara van Sparwoude, een kinderloze kapitaliste, die een aantal voorzieningen had getroffen, waarvan de voornaamste een huwelijksgeld was ten behoeve van behoeftige familieleden. Nu waren de neven en nichten van Clara zeer prolifiek. Bij andere stichtingen waren, door kinder-armoede der bevoordeelden, de bedragen aanzienlijk gebleven en de rechthebbenden welvarend. De nakomelingen van de verwanten van Clara van Sparwoude echter liepen in de tienduizenden en sommigen hadden aanspraak op onderdelen van centen. Een bejaard hoofdcommies hield ten Departemente het geslachtsregister bij. De nazaten hielden hem op de hoogte van huwelijken en geboorten. Hij kwam iedere ochtend op het Departement, trok zijn jas uit ter verwisseling tegen een

luster-jasje, beschermde zijn manchetten met celluloid kapjes, ontsloot zijn rolbureau, vulde zijn pijp, stak hem op en opende de twee à drie brieven die dagelijks binnenkwamen; vervolgens nam hij de boeken met het geslachtsregister van Sparwoude uit de kast en vulde zorgvuldig met zijn fraaie handschrift in wat er toegevoegd moest worden. Daarna maakte hij de minute voor de bevestigingsbrief. Zijn gewichtigste taak was de opdracht aan de Rijksbetaalmeester tot uitbetaling van, laten wij zeggen, 17 cent huwelijksgeld aan het echtpaar Smit in Krimpen aan de Lek. Zijn werkdag was gevuld. Hij had met niemand anders op de Thesaurie te maken dan zo nu en dan met de Thesaurier of de waarnemend Thesaurier. Ik moet aannemen, dat hij een gelukkig, deugdzaam en evenwichtig mens was; totdat op een kwade dag de Thesaurier (of de waarnemend Thesaurier) op de revolutionaire gedachte kwam, dat zijn werk toch eigenlijk geen zin meer had, en aan de Minister voorstelde een wetsontwerp in te dienen om te geraken tot opheffing van die stichtingen die niet meer aan de bedoelingen van de erflater konden beantwoorden.

Aan 'Onze Minister van Financiën' werd opgedragen tot liquidatie van deze stichtingen over te gaan op een wijze, die zoveel mogelijk overeenkwam met de bedoelingen van de erflater. Er waren wel oudere juristen, in en buiten het Parlement, die hun wenkbrauwen fronsten over deze rechtsverkrachting, maar de wet kwam tot stand. [...] We lieten de Minister besluiten dat aan de rechthebbenden op het huwelijksgeld van het Sparwoudefonds uitkeringen van f 25,- per hoofd zouden worden gegeven en dat wel op grond van door de Burgemeester van de woonplaats gecertificeerde armlastigheid. Een oproep werd geplaatst in de Staatscourant.

Toen enige dagen daarna de Chef van het Bureau Stichtingen op zijn kamer kwam, lagen er niet de gebruikelijke drie, maar, op stapels, enige duizenden brieven. Hij deed het enige verstandige wat hij doen kon. Hij zette zijn hoed niet af, trok zijn jas niet uit, maakte zijn bureau niet open, ... hij draaide zich om, ging naar huis, vroeg voortijdige pensioenering en verscheen zelfs niet om afscheid te nemen. De wereld die hij begreep, waarin hij thuishoorde, was vernietigd, zij bestond niet meer. Hij had van zijn standpunt uit gelijk; het was hem menselijk toch niet mogelijk geweest een stuk overheidstaak af te breken, dat zijn levensvervulling was geweest."¹

Het hiervoor geschetste beeld van Beyen is een beetje een karikatuur. Het was niet zo dat men b.v. 17 cent huwelijksgeld kreeg. Het huwelijksgeld bedroeg de laatste jaren van de stichting 20 gulden, wat qua koopkracht in die tijd nog altijd een welkom geschenk was. Waar Beyen op doelde, waren de legaten, die losstonden van het huwelijksfonds. Clara van Sparwoude had nl. in haar testament in de eerste plaats een aantal familieleden en hun nakomelingen jaarlijks uit te keren legaten toebedacht, en vervolgens bepaald dat het geld dat er na de uitkering van die jaarlijkse legaten over zou blijven, zou dienen voor uitkeringen aan jonggehuwden.

Die vaste legaten nu waren om te beginnen individueel verschillend van omvang, de ene neef kreeg meer dan de andere, en verder hing het er sterk van af hoeveel nakomelingen zo'n begunstigde had, voor de vraag hoeveel in later tijd iemands aandeel in het legaat was. Sommige uitkeringen waren inderdaad gereduceerd tot fracties van een cent en werden nog slechts eens in de zoveel jaar uitgekeerd. Het huwelijksgeld was daarentegen nog altijd de moeite waard: in de zeventiende eeuw kregen jonggehuwden maar liefst f 300 - een echte bruidschat dus -, in de achttiende eeuw f 100 en op het eind, zoals gezegd, f 20. Er waren gegoede families die geen aanvraag meer indienden, omdat het bedrag hun te min was, maar voor de meesten was het toch de moeite waard.

Beyen schatte het aantal gerechtigden bij de opheffing op "in de tienduizenden" en dat is ook het aantal dat destijds wel genoemd werd: 30 à 40.000. Men moet zich eens voorstellen, wat dat nu, zeventig jaar later, genealogisch betekent. De aanspraken gingen steeds over op alle nakomelingen, in mannelijke zowel als vrouwelijke lijn. Dat betekent dat wij nu, als de stichting nog bestond, met meer dan honderdduizend gerechtigden te maken zouden hebben.

Het geeft tevens het belang aan, dat de administratie van het Sparwoudefonds momenteel voor de genealogen heeft: honderdduizend Nederlanders kunnen er zonder veel moeite hun verwantschapsrelatie tot Clara van Sparwoude achterhalen, en, als ze die eenmaal weten, hun kwartierstaat tot in de middeleeuwen voortzetten.

De opheffing van het Sparwoudefonds, of zoals het officieel heette, de Stichting Clara Jansdr. van Sparwoude, vond bij wet van 3 april 1922 plaats; er werd toen een aantal stichtingen tegelijk

opgeheven. Maar de liquidatie van het Sparwoudefonds bleek de moeilijkste - Beyen memoreerde het al. Het regende aanvragen, en, nadat eind 1924 een voorlopig verdelingsplan gepubliceerd was, bezwaarschriften. Er bleek een nieuwe wet nodig om de Minister van Financiën vrijheid van handelen te geven. Eind 1926 werd het definitieve verdelingsplan gepubliceerd, waarop geen verhaal meer mogelijk was. Eventuele bezwaarschriften zouden, zo werd aan betrokkenen medegedeeld, niet meer in behandeling worden genomen.

Het kapitaal - f 528.600 plus een erfpachtje - werd verdeeld, behoudens hetgeen nodig bleef voor twee jaarlijkse uitkeringen - één van f 300 aan de theologische faculteit der Rijksuniversiteit te Leiden ter verdeling onder twee studenten in de theologie, en één van f 50 aan de regenten van het Oude Mannen- en Vrouwenhuis in Delft voor een blijde maaltijd. Deze twee uitkeringen vinden nog steeds plaats.

Een vraag die ons natuurlijk interesseert, is: wat is er met het archief gebeurd?

De administratie van het Sparwoudefonds berust sinds 1958 bij het Gemeentearchief in Delft en vormt daar een apart onderdeel van het weeskamerarchief. Clara van Sparwoude had immers de weesmeesters van Delft met het toezicht op het beheer van haar nalatenschap belast.

Hoe gaat het nu met zoeken? Er moet, zou ik zeggen, wel een reden zijn om in het archief van het Sparwoudefonds te gaan zoeken. Er moet, dunkt mij, ergens nog een besef aanwezig zijn, dat uw ouders of grootouders in het verleden uit het fonds geld gekregen hebben. Bij de meeste families is die herinnering nog wel bewaard. Zo heeft een paar jaar geleden Wim Hazeu in zijn biografie van de dichter Gerrit Achterberg (1986) beschreven, hoe in diens familie, de familie Achterberg in Neerlangbroek (prov. Utrecht), die traditie nog leefde. Het zal over een paar jaar niet meer het geval zijn, maar momenteel is het nog zo dat oudere mensen het verhaal vertellen aan hun kinderen en kleinkinderen, en dan hangt het er natuurlijk van af, wat die daar mee doen. - De jaarlijkse reünies van verwanten van Clara van Sparwoude, dit jaar al voor de vijftiende keer georganiseerd, dragen er ook toe bij de herinnering levend te houden. In de pers wordt regelmatig aandacht aan die reünies besteed.

Wilt u een onderzoek in het archief van het Sparwoudefonds gaan

doen, dan moet er, zoals gezegd, een reden voor zijn. Maar als u tot de inmiddels meer dan honderdduizend verwanten behoort, is het zeker zinnig. Er werken op het Delftse gemeentearchief heel behulpzame ambtenaren, wier geduld eindeloos is, groter in ieder geval dan dat van de hoofdcommies op het Departement van Financiën die destijds opstapte. Daarbij is de werkdruk niet minder geworden. Ging het toen om geld, momenteel gaat het om voorouders. Ik bewonder dan ook de heer Koops en de zijnen, die dag in, dag uit, de bezoekers welwillend te woord staan, die binnenkomen met de mededeling dat zij "van Clara van Sparwoude afstammen".

Waaruit bestaat nu het archief van het Sparwoudefonds? Ik maakte zo even al het onderscheid tussen de legaten en het huwelijksfonds. Clara zelf was kinderloos en heeft aan een aantal neven en nichten jaarlijks uit te keren legaten toebedacht, die ook op hun nakomelingen zouden overgaan. Die legaten zijn afzonderlijk geadministreerd. Men heeft dus een afzonderlijke administratie van het legaat van Adriaen Hendricxz. van Tetrode, en een afzonderlijke administratie van het legaat van Claes Pietersz. de Bont, om er maar eens twee te noemen. Daartoe zijn in de vorige eeuw geslachtsregisters samengesteld, een reeks dikke delen in rode band, waarin alle nakomelingen van Adriaen Hendricxz. van Tetrode, van Claes Pietersz. de Bont enz. opgeschreven zijn. Die geslachtsregisters bevatten dus, wat de genealoog noemt, parenteelstaten. Het aandeel dat men had in een legaat, verschilde van gerechtigde tot gerechtigde, afhankelijk van de vertakkingen van de parenteel.

Daarnaast had men het huwelijksfonds. Daarin participeerden alle gerechtigden van alle legaten, en wel op voet van gelijkheid. Iedereen kreeg bij zijn of haar huwelijk hetzelfde bedrag. Daar was dus geen onderscheid naar 'staak'. Met dit gelijkheidsbeginsel correspondeert een twintigste-eeuws kaartsysteem, dat volgens een schatting ongeveer 50.000 kaarten bevat, en gewoon van A tot Z loopt, zonder onderscheid naar staak. Daarbij is het kaartsysteem tot het einde toe bijgehouden, terwijl de geslachtsregisters slechts tot de eeuwwisseling lopen.

Het is daarom voor het onderzoek het makkelijkst, dat men met het kaartsysteem begint, en dan eventueel, afhankelijk van de vraagstelling, naderhand de geslachtsregisters erbij betreft. Op zich

hebt u aan de kaart al voldoende om de afstamming tot en met de door Clara zelf nog aangewezen erfgenaam te leren kennen. Die afstammingslijn staat er helemaal op. In de geslachtsregisters staan dan meer gegevens over die voorouders, de huwelijksdata, in ieder geval van de 19e eeuw, en bovendien - het zijn immers parenteelstaten - die van hun broers en zusters en hun nakomelingen.

Een kort woord over Clara van Sparwoude en haar testament.

Zij overleed in 1615, vrij bejaard. Haar geboortjaar kennen wij niet, maar daar zij in 1556 gehuwd is, en haar ouders in 1524, zal zij rond 1530, misschien iets later geboren zijn. Haar man, Mr. Arent Vranckenz. van der Meer, uit een bekend Delfts patricisch geslacht, was al eerder gehuwd geweest en ouder dan zij. Wij hebben een leeftijdsopgave van hem: op 30 augustus 1566 was hij 51 jaar; hij is dus omstreeks 1515 geboren. Hij overleed in december 1596, 81 jaar oud bijgevolg. In de negentien jaar die Clara daarna weduwe geweest is, maakte zij een testament en twee codicillen.

Beiden, man en vrouw, hebben de omwenteling van 1572 meegemaakt, en kwamen onwillekeurig voor de vraag te staan, in hoeverre zij daarmee méé zouden gaan. Clara's man was secretaris van Delft en had dus niet zoveel keus: in 1574 werd hij lidmaat van de gereformeerde gemeente. Clara zelf pas vijf jaar later. Het heeft haar misschien moeite gekost: zij kwam uit een uitgesproken katholiek milieu, met een volle broer, een halfbroer en een neef als priester. Maar nadat zij eenmaal het geloof gewisseld had, is zij een overtuigd protestante geworden. Die geest spreekt uit haar testament.

Vóór de Reformatie was het voor rijkere mensen gewoonte bij testament schenkingen te doen aan kerken en liefdadige instellingen. Onnoemelijk veel schenkingen werden gedaan voor memoriediensten, waarbij na de dood van de schenker een priester jaarlijks een mis moest lezen voor het zieleheil van de overledene en diens verwanten. De kerken en kloosters hadden op die manier een rijk grondbezit verworven, dat na de omwenteling van 1572 in beslag genomen werd. De inkomsten van die vrome stichtingen werden nu bestemd voor predikantstraktementen en onderwijsinstellingen.

Voor potentiële erflaters ontstond echter een vacuüm. Het was niet meer zoals 't hoorde om te laten bidden voor je zieleheil. Iedereen moest zelf maar uitmaken, niet alleen wat hij geloofde, maar ook wat

er na z'n dood met z'n geld zou gebeuren. Sommige erflaters bleven aan een religieuze bestemming vasthouden, maar nu met een omgekeerde strekking. Zo was er een erflater die bepaalde dat er jaarlijks f 100 moest worden uitgekeerd aan een predikant, die daarvoor een preek moest houden tegen "katholieken, Turken en andere heidenen".²

Ook Clara van Sparwoude, vermoedelijk aarzelend gereformeerd geworden, heeft een deel van haar nalatenschap bestemd voor religieuze en liefdadige doelstellingen; twee daarvan worden, zoals gezegd, nog steeds uitgekeerd.

Doch de Reformatie en de daarmee samenhangende secularisatie van de geestelijke goederen plaatste potentiële erflaters, zoals Clara van Sparwoude, toch voor een probleem. Het heeft hen naar gedeeltelijk nieuwe bestemmingen voor hun vermogen doen zoeken. Het huwelijksfonds is in ieder geval een origineel idee. Clara bepaalde, dat de revenuen van haar kapitaal, na aftrek van de vaste jaarlijkse uitkeringen, zouden worden bestemd "tot uythylickinghe van vroomme ende eerlicke jongmans ende jongedochteren van mijn geslachte, dyet van doen souden mogen hebben, sonder aenschou te nemen off dye uyt wettelicken huwelicken gesprooten zijn dan nyet".

De toevoeging "sonder aenschou te nemen off dye uyt wettelicken huwelicken gesprooten zijn dan nyet" is minder verlicht en modern dan wij geneigd zijn te denken. Men stapte destijds makkelijker over het verschil tussen wettige en onwettige afstamming heen. Zelfs de grens tussen wettig en onwettig was niet altijd scherp te trekken: pas het concilie van Trente heeft in 1563 strengere criteria voor het sluiten van huwelijken en de legitimiteit van kinderen geformuleerd. (Daar hebben wij ook de doop- en trouwboeken aan te danken.)

Clara van Sparwoude was bovendien met het probleem vertrouwd, daar haar vader een onwettige dochter had, ouder dan zijzelf, die blijkbaar toch tot de familie gerekend werd. Clara heeft aan de drie dochters van deze zuster elk een legaat vermaakt.

Het testament van 28 januari 1598 is een omvangrijk stuk en ook de twee codicillen van 1602 en 1610 bevatten veel beschikkingen en namen. Het originele testament en de grossen van de codicillen berusten in het archief van het Sparwoudefonds op het Delftse gemeentearchief, terwijl van het codicil van 1610 ook nog de minuut bewaard is gebleven in de Delftse notariële archieven.

De omvang van Clara's vermogen - in 1922 een half miljoen - blijkt

niet uit het testament, wél uit de jaarrekeningen van de rentmeesters die het vermogen na haar dood beheerden. Van deze rekeningen zijn er helaas maar elf bewaard gebleven: de oudste is van 1623, de volgende van 1677, dan 1731, '36, '38, '41, '75 t.m. '77 en 1805/06. Er moeten vroeger dus een kleine tweehonderd rentmeestersrekeningen geweest zijn, met nog de nodige bijlagen. Er is dus wel erg opgeruimd.

De rekening van 1623, de achtste van Adriaen Jansz. Groenlant, de eerste rentmeester, geeft een beeld van haar vermogen. Mevrouw W.E. Meiboom, de gemeentearchivaris van Spaarnwoude en Haarlemmerliede, heeft in 1992 in een voordracht op de Sparwoude-reünie een analyse gegeven van hoe Clara's vermogen belegd was. Naast inkomsten uit gronden en huizen in 20 ambachten, waaronder Spaarnwoude, had ze inkomsten uit losrenten (39 stuks), uit lijfrenten op personen (12 maal) en uit obligaties (20). Binnen deze onderdelen heeft zij aan verdere risicospreiding gedaan; de obligaties b.v. zijn niet van één instelling, maar van o.a. de Verenigde Oostindische Compagnie, het gewest Holland en de stad Delft.

Men kan zich afvragen, hoe Clara aan het omvangrijke vermogen is gekomen: volgens het toenmalige erfrecht niet van haar man, al zal zij wel het vruchtgebruik van diens goederen hebben genoten. Stellig heeft zij het een en ander van haar ouders geërfd en van haar broer, Mr. Willem Jansz., priester, maar ik denk dat zij vooral zelf met een gelukkige hand en goed geadviseerd, belegd heeft. In haar testament geeft zij ook aanwijzingen, hoe het kapitaal moet blijven groeien. De typering van oud-minister Beyen: 'een kinderloze kapitaliste' is zo gek nog niet.

Wie waren nu de begunstigden? Velen kregen slechts een eenmalig legaat, b.v. een zilveren schaal. Er zijn er bij die moeilijk thuis te brengen zijn: "Item die kinderen van za. Toentgen, in haer leven wonachtich tot Leyden, van dewelcke een dochter binnen deser stadt Delft, gehylickt aen een Engelsman, wonende es." Het waren dus lang niet allemaal familieleden.

Maar het was slechts een beperkt aantal, uitsluitend familieleden dat een blijvend, jaarlijks uit te keren legaat kreeg, dat ook op de nakomelingen zou overgaan, en in sommige gevallen, bij uitsterven van een tak, van de ene tak op de andere. Het waren slechts deze verwanten en hun nakomelingen die ook participeerden in het huwelijksfonds.

Van de verschillende takken of staken waren er in 1922 nog zeven over. Het gaat daarbij om verwanten van Clara van zowel haar vaders als haar moeders kant. Er zijn dus twee groepen gerechtigden, die onderling geen verwantschap hebben, nl. haar verwanten van vaders- en die van moederskant.

Ik zal eerst de zeven 'staken' even noemen:
van vaderskant:

de nakomelingen van Adriaen Hendricxz. van Tetrode - een achterneef
die van Trijntgen Gerritsdr.,

die van Jannetgen Gerritsdr.

en die van Magdaleentgen Cornelisdr. -

het betreft hier de drie dochters van Clara's onwettige zuster
Maritgen Jansdr.;

vervolgens van moederskant:

de nakomelingen van Claes Pietersz. de Bont - een achterneef
die van Hypolitus Arentsz. Verhouck - idem

en die van Elisabeth Claesdr. en Jan Claesz. van Thorenvliet, een
achternicht en -neef, die administratief samen als één staak
beschouwd werden.

Ik wil nu wat dieper op Clara's voorgeslacht en verwanten ingaan.
Allereerst haar voorouders en verwanten van *vaderskant*.

De naam Van Sparwoude of Van Spaerwoude (met ae) is hetzelfde als Van Spaernwoude, genoemd naar de plaatsnaam Spaarnwoude in Kennemerland (en de rivier het Spaarne). Spaerwoude en Sparwoude waren in de 16e-17e eeuw alternatieve schrijfwijzen voor Spaernwoude, ook in de plaats zelf. Zowel in Delft als in Spaarnwoude is een straat naar Clara genoemd; in Delft heet die de Clara van Sparwoudestraat, in Spaarnwoude de Clara van Spaarnwoudestraat.

Clara van Sparwoude voerde niet de naam van haar vader. Die voerde nl. geen geslachtsnaam. Hij heette enkel Jan Heynricxz. met daarachter vermeld zijn beroep: goudsmid.

Clara van Sparwoude heeft haar naam te danken aan het feit dat zij vernoemd was naar haar grootmoeder van vaderskant: Claer (Claertgen) Gerytsdr. van Spaernwoude, gehuwd met Heynrick Jansz., goudsmid uit Haarlem, naderhand in Delft. Die grootmoeder Claer Gerytsdr. van Spaernwoude behoorde tot het adellijke geslacht Van Spaernwoude, al kunnen we haar niet precies in de genealogie plaatsen. Het is een

nogal ingewikkeld geslacht, met al vroeg verschillende takken. De familie Van Spaernwoude voerde een leeuw in haar wapen. Onze Clara Jansdr. van Sparwoude heeft wel de naam van haar grootmoeder gekregen, maar niet het wapen. Zij voerde gewoon het wapen van haar vader: een schuin geplaatste vis met aan weerszijden een ster.

In het algemeen heeft men bij de genealogie van middeleeuwse geslachten meer houvast aan het wapen dan aan de naam. Het wapen vererft in beginsel in de mannelijke lijn; met betrekking tot de naam kan men nergens op rekenen en niets voorspellen.

Gaat men Clara's afstamming in de rechte, d.w.z. de ononderbroken mannelijke lijn na, dan blijkt men geen enkel houvast te hebben aan enige naam, maar wel aan het wapen. Met behulp van het wapen is het destijds de heer M. Thierry de Bye Dólleman gelukt de stamreeks in Haarlem tot in de veertiende eeuw op te voeren.

Clara van Sparwoude had behalve een volle broer en een halfbroer die priester waren, nog een halfbroer, Adriaen Jansz., een kind uit het eerste huwelijk van haar vader Jan Heynricxz. met Maritgen Bartholomeusdr. De nakomelingen van deze Adriaen Jansz. woonden in Leiden en voerden de naam Van Tetrode, naar gebleken is omdat de moeder van Maritgen Bartholomeusdr. een Van Tetrode was uit Leiden. Dit geslacht van rijke brouwers (men denke aan het St. Stevens- of Tetrodehofje in de Haarlemmerstraat), kwam oorspronkelijk eveneens uit Kennemerland - uit Tetrode, het huidige Overveen (gem. Bloemendaal). Het was van lage adel en de rechte lijn is tot 1365 te vervolgen.

Wat Maritgen Jansdr. betreft, de natuurlijke dochter van Clara's vader - wij kennen haar moeder niet. Wij weten wel dat haar jongste dochter Magdaleentgen Cornelisdr. trouwde met iemand uit het Delftse geslacht Stuling en dat een zoon van deze omstreeks 1625 in Delft korte tijd de naam Van Spaerwoude heeft gevoerd - waarschijnlijk om zijn verwantschap met Clara te onderstrepen. Hij stamde natuurlijk indirect ook van de oude Van Spaernwoude's af.

Clara's voorouders en verwanten van *moederskant* mogen er ook zijn.

Haar moeder Willemtgen Willemsdr. was in Schiedam geboren. Willemtgens vader Willem Florysz. maakte deel uit van een Schiedamse magistraatsfamilie, die als wapen een molenrad voerde en tot het begin van de vijftiende eeuw terug te voeren is. Van Willemtgens moeder, Pietertgen Adriaensdr., is daarentegen weinig bekend. Sinds kort weten wij dat deze laatste een grootmoeder had in Delft,

Machtelt Jacobsdr., maar wij weten niet hoe; deze betovergrootmoeder van Clara hangt dus een beetje in de lucht. (Naar haar is wel Machtelt Willemsdr. vernoemd, een volle zuster van Willemtgen Willemsdr. en voormoeder van de staken De Bont en Verhouck.) Wij weten nog dat Pietertgen Adriaensdr. na het overlijden van haar man met haar kinderen van Schiedam naar Leiden is verhuisd en hertrouwd is met de brouwer Willem Willemsz., een zoon van de stichters van het St. Annahofje aldaar. Uit dit huwelijk werd nog een zoon geboren, Jonge Jan Willemsz. Het zijn diens kleinkinderen Elisabeth Claesdr. en Jan Claesz. van Thorenvliet, die door Clara met een legaat bedacht werden - de laatste van de zeven staken. 'Van Thorenvliet' heetten zij naar het huis Thorenvliet onder Valkenburg, dat in het bezit was geweest van hun overgrootvader, de brouwer Willem Willemsz.

*

Tenslotte de betekenis van het voorgaande voor *Rhenen*. Die vloeit voort uit het feit dat één van Clara's achterneven, Claes Pietersz. de Bont, in 1601 als jongman van Delft huwde met een meisje uit Rhenen, Maritgen Claesdr., en zich hier gevestigd heeft. Zijn nageslacht is de meest uitgebreide van de zeven 'staken' en schijnt vooral in Veenendaal sterk vertegenwoordigd te zijn. Op de Sparwoude-reünieën vormen de nakomelingen van Claes Pietersz. de Bont steeds het sterkste contingent.

Van zijn dochter Dirckgen Claesdr. de Bont en haar man Willem Roelofsz. van E(e)de(n) is in de Cunerakerk nog een grafsteen bewaard, vóór het orgel links, dat in een gedeeld schild de wapens Van E(e)de(n) en De Bont vertoont. Als het wapen *Van E(e)de(n)* fungeert een zandloper - deze komt ook op de grafsteen van een andere Van E(e)de(n) voor; als het wapen *De Bont* ziet men drie ruiten (2 boven, 1 onder) en daaronder een achtpakig wiel. Hoewel de voorouders van Claes Pietersz. de Bont in de rechte mannelijke lijn (de lijn waarin het wapen pleegt te vererven) tot het eind van de vijftiende eeuw in Leiden te achterhalen zijn - is het wapen niet uit oudere bron bekend. Misschien heeft Claes Pietersz. de Bont het zelf ontworpen, onkundig van een ouder wapen dat in het begin van de zestiende eeuw door zijn Leidse familie gevoerd werd.

1. J.W. Beyen, Het spel en de knikkers. Een kroniek van vijftig jaren, Rotterdam 1968, p. 18-20; hier met enkele verbeteringen weergegeven.
2. Beyen, a.w., p. 19.